

A fémhulladék-feldolgozás, azaz a másodlagos fémipar történései, termelés felfutása, új technológiáinak bemutatása és egyéb aktualitásai – fokozódó jelentőségüknel fogva – már több éve folyamatosan megjelennek lapunkban. A gazdálkodó szervezeteknek, társaságoknak azonban ma már fokozott figyelmet kell fordítaniuk a gyártási-termelési folyamatokban képződő egyéb hulladékokra is. A hulladékgazdálkodási törvény, illetve a

termékdíjak, licencdíjak a legnagyobb termelő és forgalmazó társaságokat egyaránt érintik. Hiszen minden gazdálkodó és felhasználó szervezet valamennyire aktív szereplője a fogyasztási cikkek és csomagoló anyagok végeérhetetlen körforgásának, amely ma még kissé átláthatatlannak tűnik. Mindezekhez próbálunk útmutatót, segítséget nyújtani jelen hulladékgazdálkodási cél-számunkkal.

BALATONI HENRIK

Átalakulóban a termékdíjas rendszer

Az olvasó előtt nyilvánvalóan ismeretes, hogy 1996 óta – amikor a parlament elfogadta a termékdíjakról szóló, 1995. évi LVI. számú törvényt – az alábbi termékeket termékdíj fizetési kötelezettség terheli:

- különböző anyagfajtájú csomagolóanyagok,
- gumiabroncs,
- hűtőszekrény és hűtőközegek,
- savas akkumulátorok.

Ezen túl termékdíj fizetési kötelezettség terheli, de más rendszerben az üzemanyagokat, és különböző módosítások következtében a hígítókat, oldószereket és reklámhordozó papírokat.

A termékdíj elfogadásának időpontjában a termékdíj kivetés alapvető indoka az volt, hogy gazdasági eszközöket hozzon létre az állam egyes termékek hulladékainak szakszerű és magas színvonalú

kezelése érdekében, továbbá ezzel a gazdasági eszközzel kényszerítse a kibocsátókat arra, hogy megelőzési intézkedéseket hozzanak egy kedvezőbb szerkezetű termék kialakítására és a termékek hulladékának csökkentésére, illetve könnyebb kezelhetőségére.

A környezetvédelmi termékdíj gondolatának megszületésekor úgynevezett kötött célú bevételnek minősült, amely azt jelentette, hogy a befolyó pénzeszközöket elsődlegesen a megelőzési intézkedésekre, a hulladékkezelés megoldására kell fordítani. A későbbiekben ez a kötött célú felhasználási rendszer megszűnt.

A cél szerinti intézkedéseket az állam oly módon tervezte elérni, hogy pályázat útján a hulladékkezelők lehetőséget kaptak egyrészt fejlesztési projektek végrehajtására, másrészt úgynevezett folyamatos működési támogatás elnyerésére.

Kezdetben a termékdíjbevételek elég szerény összeget jelentettek, később azonban egyrészt a termékdíj folyamatos emelése, másrészt a kötelezettek jogkövető magatartása következtében jelentős mértékben emelkedtek.

Az összes termékdíj-befizetést, s annak dinamikus növekedését az 1. táblázat mutatja.

Természetesen ilyen nagyságrendű bevétel keletkezett az üzemanyagok termékdíjából is, de azok felhasználási rendszere, mint már korábban jeleztem, más volt. A befolyó termékdíjból a minisztérium pályázat útján jelentős forrásokat biztosított a hulladékkezelési tevékenység fejlesztésére és a hulladékkezelési tevékenység folyamatos támogatására egyaránt.

Alapvetően úgynevezett programgazda rendszer alakult ki, amely rendszerben kevés számú fővállalkozó kötött szerződést az állammal hulladékkezelési tevékenységre, s e fővállalkozók integrálták maguk közé gyakorlatilag a piac valamennyi szereplőjét.

E termékdíjas rendszer eredményeként jelentős fejlődés következett be az érintett hulladékok kezelésében, pl.:

- A csomagolóeszköz-hulladékok terén a
 - papíralapú csomagolóeszköz-hulladéknál 52%-os,
 - fémalapú csomagolóeszköz-hulladéknál 72%-os,

Balatonai Henrik (57) okl. gépészmérnök és másodnyersanyag-hasznosító szakmérnök. 35 éve dolgozik a környezetvédelem, ezen belül preferáltan a hulladékgazdálkodás területén. A Budapest és Vidéke MÉH-nél osztályvezető, műszaki igazgató. Később igazgatóként irányítja a vállalat reorganizációját, majd már a MÉH Tröszt vezérigazgatójaként a cég privatizációját. Így lett az ERECO Rt. vezérigazgatója. Még ugyanebben az évben a Hulladékhasznosítók Országos Egyesületének (HOE) elnök-

évé választják. Aktív részese a termékdíjas rendszer kialakításának, működtetésének és a rendszer jelenkori átalakításának. Szakterületét, a vas- fém- és papír-hulladék kereskedelmet kiszélesítve a veszélyes és kommunális hulladékok területére, 1994-ben társaival megalapítja a Fegroup Invest Rt-t, melynek elnök-vezérigazgatója. Emellett jelenleg vezetője a gépjárművek hasznosításával foglalkozó CAR-REC, és az akkumulátorok hasznosítását koordináló HUNGAKKU Kht-nak.

- műanyagalapú csomagoló-eszköz-hulladéknál 26%-os,
- társított csomagolóeszköz hulladéknál 10%-os,
- üvegalapú csomagolóeszköz-hulladéknál 10%-os,
- Az akkumulátorhulladéknál 96%-os,
- A gumiabroncs-hulladéknál 18%-os,
- A hűtőszekrény-hűtőközeg hulladéknál mintegy 30%-os visszagyűjtési arány alakult ki.

A visszagyűjtési arány konkrét eredményei mellett gyűjtő- és hasznosító-rendszerek jöttek létre, amelyek ma már bázisát képezik egy szervezett hulladék-kezelési rendszernek.

Az eredmények, mint az előzőekből is látható, ugyanakkor differenciáltak. Azon területeken, ahol jól sikerült kiszámolni a támogatás mértékét, s annak megfelelően gazdasági alapon jól működött úgy a gyűjtő, mint a hasznosító hálózat, az eredmények jók. Ahol azonban a támogatási mértékek nem érték el a kívánt szintet, ennek megfelelően a vállalkozók gazdasági alapon nem tudták létrehozni a gyűjtő- és hasznosító-rendszereket, az eredmények nyilvánvalóan rosszabbak.

Minden eredménye mellett azonban az utóbbi időszakban egyre inkább megmutatóztak a termékdíjas rendszer hibái is. Így pl.:

- A piacgazdaság felgyorsult mozgásai havonta igényelték volna a termékdíj támogatási mértékek változtatását, amelyet a nem kellően rugalmas államigazgatási rendszer nem tudott követni és megvalósítani;
- A bonyolult fő- és alvállalkozói rendszeren nem tudott végigvonulni egzakt módon e gazdasági szempontrendszer, és így az állammal közvetlenül nem szerződött vállalkozók csak bonyolult áttételeken keresztül jutottak az ösztönző támogatáshoz;
- A bonyolult működési rendszerben az ellenőrizhetőség is rendkívül nehézkes volt, így a rendszert mindvégig körülvette egy vélt vagy valós gyanakvás a teljesítményértékelésnél;
- A termékdíjfizetési kötelezettség egyformán sújtotta a kötelezetteket, tekintet nélkül arra, hogy azok tettek-e valamilyen érdemleges lépést akár a megelőzési, akár a hulladékkezelési teljesítési kötelezettségeikben stb. Mindezek okán a termékdíj, amely

1. TÁBLÁZAT. Termékdíj-befizetések, ezer Ft-ban

Év	Gumiabroncs környezetvédelmi termékdíj	Hűtőközeg környezetvédelmi termékdíj (hűtőszekrényeknél)	Csomagolóeszköz környezetvédelmi termékdíj	Akkumulátor környezetvédelmi termékdíj
1992	0,0	0,0	0,0	0,0
1993	0,0	0,0	0,0	0,0
1994	0,0	0,0	0,0	0,0
1995	239,1	77,1	0,0	0,0
1996	1 262,7	489,6	1 924,8	540,2
1997	1 198,5	349,2	2 464,6	642,2
1998	1 493,3	522,9	2 904,6	752,1
1999	1 918,4	815,2	3 502,8	796,9
2000	2 425,1	1 267,2	4 631,1	915,6
2001	3 109,5	1 371,6	5 090,5	1 076,4
2002	4 339,6	2 189,4	6 081,5	1 288,1
2003.I-VI.	2 422,1	1 265,1	2 324,4	591,7
Összesen	18 408,3	7 532,1	28 924,3	6 603,2
2003	3 800,0	900,0	6 700,0	600,0

* forrás: KvVM KAC Főosztály

rendkívül fontos gazdasági eszköz a környezetvédelmi célok elérésében, egyre inkább a fejlődés gátjává vált.

A problémákat érzékelve már a hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. számú törvény – a gyártó és forgalmazó felelősségének előírása mellett – lehetővé tette azt, hogy a kötelezettek önmaguk vagy úgynevezett kezelést koordináló szervezet megalakításával teljesítsék hulladékkezelési kötelezettségüket.

Ehhez kapcsolódóan a kialakult helyzetben az 1995. évi LVI. számú törvény módosítása intézményessé tette a termékdíjfizetés alóli mentesség megszerzésének lehetőségét, s ezáltal egy teljesen új gazdasági eszközrendszer jött létre, hiszen:

- valamennyi gyártó és forgalmazó köteles termékdíjat fizetni, de
- aki önmaga vagy kezelést koordináló szervezet útján gondoskodik kötelezettségének teljesítéséről, az mentesül a termékdíjfizetési kötelezettség alól.

Ez az új szituáció tehát biztosította azt a lehetőséget, hogy:

- miközben a termékdíjak jelentős mértékben emelkednek,
- eközben a hulladékkezelési kötelezettség megszerzése és teljesítése esetén fizetési kötelezettség alóli mentességet lehet szerezni, és a kötelezettre van bízva, hogy milyen módon

és milyen költségszinten szervezi meg teljesítését.

Az új rendszer napjainkra már részben működőnek mondható, s abban kiemelkedő szerepe van a csomagolási hulladékokat kezelő ÖKO-Pannon Kht.-nak, amelynek vezetése több éves munkával építette fel kezelési rendszerét, s a jogi feltételek létrejöttével egyidejűleg, gyakorlatilag mintaként elindította rendszerét.

E példa alapján – a specialitásokat persze figyelembe véve – több kezelési rendszer is elindult. Ezek rövid áttekintése következik a továbbiakban:

1. Csomagolóeszköz-kezelési rendszerek
1.1 ÖKO-Pannon Kht., amelynek alapítói köréhez 34, a magyar piacon jelentős súllyal rendelkező nagyvállalat tartozik, csomagoló, töltő és csomagolóanyag-gyártók egyaránt.

Alaptőkéje 62,9 MFt, székhelye: 1146 Budapest, Hungária krt. 179-187.

Az ÖKO-Pannon Kht. a hazai csomagolási kibocsátás több mint 48%-áért felelős – kötelezetti szerződéses partnerei révén –, és konkrét feladatát már ez év I. félévében is teljesítette. Külön kiemelkedő teljesítménye, hogy jelen pillanatban 630 ezer lakos vesz részt a kht. által koordinált szelektív hulladékgyűjtési rendszerben. A társaság célkitűzése, hogy a teljes csomagolási kibocsátás legalább 70%-át magáénak tudhassa, s a 2005. év

végére 2 millió főt kapcsoljon be a szelektív hulladékgyűjtésbe.

1.2 Az ÖKO-Pack Kht. ez évben alakult, alapítói a magyar ipart meghatározó vállalkozások (kötelezettek), hulladékgyűjtő és újrahasznosító cégek, továbbá önkormányzati vállalatok.

A kht. bejegyzése és kezelést koordináló szervezetként való regisztrációja nemrég történt meg, célkitűzése, hogy folyamatos fejlődéssel minél nagyobb piaci részesedésre tegyen szert, úgy a kötelezetti, mint a kezelői oldalon.

Székhelye: 1066 Bp., Teréz krt. 54.

1.3 CSEBER Kht., mely csomagolóeszköz-begyűjtési rendszert a növényvédőszer gyártó hazai és külföldi cégek alapították ez év elején.

Feladata a növényvédőszerrel szennyezett csomagolóanyag-hulladékok visszagyűjtése, hasznosítása, illetve ártalmatlanítása.

Alapítókéje 50 Mft, székhelye: 1136 Budapest, Pannónia u. 11.

Az alapító tagok és csatlakozott partnerek a teljes magyar növényvédelmi szállítói piac 94-95%-át lefedik. 80 országos gyűjtőhellyel kötött szerződésai révén a kht. az egész országot lefedve gondoskodik a növényvédőszerrel szennyezett csomagolóeszközök visszagyűjtéséről és további kezeléséről. A kht. extra vállalása az, hogy a 2003. induló évben az elmúlt évek növényvédőszerrel szennyezett hulladékát is visszagyűjtse, s ehhez a kht. alapító tagjai további 100 Mft-ot biztosítottak.

1.4 Az ÖKO-Ferr Kht. regionális kezelést koordináló szervezet, amely elsősorban a Dunaferr vállalatcsoporton belül s az ahhoz kapcsolódó régióban fog gondoskodni a csomagolóeszköz-hulladékok kezeléséről.

A kht. bejegyzése és kezelést koordináló szervezetként való regisztrációja jelenleg van folyamatban.

Alapítókéje: 25 Mft, székhelye: 2400 Dunaújváros, Vasmű tér 1-3.

2. Az akkumulátorhulladékok területén a következők kezelési rendszerek alakultak:

2.1 HUNGAKKU Kht., amelyet 3 hazai akkumulátorgyártó cég alapított, s szer-

ződéses partnereinek száma megközelíti a 20 céget. Piaci részesedése jó közelítéssel a 18 et/év forgalomból eléri a 40%-ot.

A jogszabályi lehetőségek alapján eddigiekben partnerei részére egyedi termékdíjfizetési mentességet biztosított, miközben teljesítését koordináltan végezte.

A kht. cégbejegyzése megtörtént, jelenleg van folyamatban a kezelést koordináló szervezetbe való regisztrációja.

Alapítókéje: 50 Mft, székhelye: 1143 Budapest, Stefánia út 75.

2.2 HUNGAROHAB Kht., amelyet 2 akkumulátorimportőr és 2 hulladékkezelő alapított. Piaci részesedése mintegy 30%, és jelenleg partnereinek egyedi termékdíjfizetési mentességet biztosít, kezelési kapacitása létrehozása útján.

Alapítókéje: 3 Mft, székhelye: 7632 Pécs, Siklósi út 52.

2.3 ERECO Rt., amely 6 szerződő partnere részére biztosítja az egyedi termékdíjfizetési mentességet, oly módon, hogy részben saját begyűjtési rendszerben kezelők útján a kötelező kezelői teljesítményt biztosítsa.

Székhelye: 1106 Bp., Gránátos u. 1-3.

3. Gumihulladékok területén a következők kezelési rendszerek jöttek létre:

3.1 ÖKO-Gum Kht., melyet 6 alapító tag hozott létre, kötelezetti partnereinek száma 22. Jelenlegi szerződéses állománya kb. 20 et/év.

Alapítókéje: 3 Mft, székhelye: 7632 Pécs, Siklósi út 52.

3.2 A GME, amely 5 szerződő partnere részére biztosítja a termékdíjfizetési mentességet oly módon, hogy részben saját begyűjtési rendszerben kezelők útján a kötelező kezelői teljesítményt biztosítsa.

A fenti, operatív munkát végző és termékdíjfizetési mentességet biztosító szervezeteken túl meg kell említeni még a következőket:

- Tekintettel a műanyag-hulladékok piacán kialakult helyzetre, a műanyag-hulladék-kezelők egy önálló szervezetet, a REMOPLAST Kht. alapítottak azzal a céllal, hogy szervezetten valósítsák

meg a csomagolási műanyag-hulladékok újrahasznosítását, ugyanakkor felkészüljenek a járműipari és elektronikai hulladékokból kikerülő műanyag-hulladékok hasznosítására is:

- Szerveződben van az elektronikai hulladékok kezelését koordináló közhasznú társaság.

- Szerveződben van a járművek hulladékainak kezelését koordináló közhasznú társaság.

Előzőekből jól látható, hogy a merev, állami irányítású termékdíjas rendszerből megindult az átmenet a piaci szemléletű kezelést koordináló szervezet és egyéni teljesítők irányába.

Ennek a rendszernek a kialakítása magában hordozza azt a lehetőséget, hogy:

- Az állam folyamatosan kivonuljon a hulladékkezelési teljesítmények biztosításának felelősségéből;

- E merev állami irányítás és diktált költség-szerkezet helyébe piaci alapokon működő rendszerek jöjjenek létre és teljesítsék az állami kötelezettséget.

- A 2004. év legnagyobb dilemmája ugyanakkor az, hogy 2004. december 31-vel valamennyi állami támogatási szerződés megszűnik, ugyanakkor a felvázolt piaci rendszerek lefedettsége differenciáltan ugyan, de 50-70% között lesz.

Tételezzük fel, hogy e rendszerek teljesítik a számukra előírt kötelező kezelési arányt, ugyanakkor ez nem lesz elegendő az ország részére előírt és jellemzően EU-s kötelezettségként megjelenő kötelező kezelési arány teljesítéséhez.

Ebből adódik, hogy megoldást kellett találni e probléma feloldására, amely megoldás a következőképpen realizálódott.

A Környezetvédelmi- és Vízügyi Minisztérium I-IV. hónapra pályázatot hirdetett a hiányzó teljesítmények pótlására, míg hosszú távon a 2004. évi XXIX. törvény – a termékdíjtörvény módosításának egyik elemeként – törvényi felhatalmazást kapott úgynevezett hulladékkezelési teljesítmény vásárlásra, amely teljesítményvásárlás lehetősége biztosítja az EU-s kötelezettségekkel megjelenő kötelező kezelési arány biztosításának feltételrendszerét.